

A software license agreement is a legal contract between the licensor and/or author and the purchaser of a piece of software that establishes the purchaser's rights. A software license agreement details how and when the software can be used and provides any restrictions that are imposed on the software usage. A software license agreement also defines and protects the rights of the parties involved in a clear and concise manner. Most software license agreements are in digital form and are not presented to the purchaser until the purchase is complete.

A free software license agreement gives the purchaser the right to modify and redistribute the software and related components, while a proprietary software license agreement forbids this. Software companies also make special license agreements and warranties for large businesses and government entities that may be different from those provided to the general consumer.

Most of the time, a license agreement is enclosed within the software package, and can't be accessed by the purchaser until the purchase is complete. License agreements generally also contain warranty provisions and patent information. Certain agreements make it necessary for the purchaser to sign and/or mail back the agreement. However, the purchaser can decline the software license agreement, thus surrendering his or her right to use the software.

The article places a strong emphasis on the paramount importance of crafting flexible licensing strategies. These strategies must be adaptive enough to account for the specific nuances of diverse markets and accommodate the ever-changing nature of technology. Additionally, the article sheds light on the intricate challenge of effectively promoting software products and ensuring a sustainable revenue stream. It underscores the critical need to comprehend user needs and implement contemporary marketing strategies to navigate the dynamic digital landscape successfully.

A pivotal aspect highlighted throughout the article is the role of openness to collaboration and the cultivation of strategic partnerships in addressing the complex licensing issues that emerge. Furthermore, the article underscores the necessity of continuous vigilance in monitoring legislative environments and maintaining strategic flexibility to adeptly navigate the swiftly transforming digital terrain.

In conclusion, the article asserts that resolving issues associated with software licensing demands a holistic and multifaceted approach. This approach must take into account the diverse array of stakeholders involved and address the technological, legal, and marketing aspects intricately. Only through such a nuanced approach can the digital landscape be effectively navigated, ensuring stability and success in this ever-changing information environment.

Key words: Software, Intellectual property law, Licensing, Unauthorized Utilization, Flexible Licensing Strategies.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2024.20

УДК 330.341.1

Г.О. АНДРОЩУК

*Геннадій Олександрович Андрощук, кандидат економічних наук, доцент, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності НАПрН України**

ORCID: 0000-0003-0781-9740

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО ЗАХИСТ ВІД НЕДОБРОСОВІСНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ: СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК, ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів державної економічної політики визначено зобов'язання держави щодо захисту економічної конкуренції та сприяння розвитку законної підприємницької діяльності, що знайшло своє відображення в частині третій статті 42 Конституції України: «Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція» [1].

В українському законодавстві подано дефініцію терміна «економічна конкуренція (конкуренція)», який трактують «як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку (ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції») [2].

Вільну конкуренцію між підприємствами розглядають як оптимальний спосіб забезпечення попиту та пропозиції в економіці й забезпечення інтересів споживачів і всієї економіки загалом. Проте там, де існує конкуренція, можливі акти недобросовісної конкуренції. Це явище відоме в усіх країнах і в усі часи, незалежно від характеру їхньої політичної або соціальної системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику конкурентного права, конкурентної політики, захисту від недобросовісної конкуренції досліджували такі вітчизняні науковці (юристи й економісти) та практики, як Г.О. Андрощук, О.О. Бакалінська, О.В. Безух, З.М. Борисенко, Ю.Л. Бошицький, С.С. Валітов, О.В. Вознюк, М.К. Галянтич, І.І. Дахно, Ю.В. Журик, О.Л. Завада, Ю.М. Капіца, О.О. Костусев, Р.І. Кузьмін,

© Г.О. Андрощук, 2024

* *Hennadii Androshchuk, PhD (Economics), Associate Professor, Chief Researcher at the Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*

А.О. Кодинець, В.Д. Лагутін, О.І. Мельниченко, А.К. Мідляр, Н.О. Саніахметова, Л.Н. Семенова, О.Л. Чернелевська, С.В. Шкляр та інші. Проте динамічність змін в економіці, законодавстві у сфері промислової власності потребують подальших наукових досліджень.

Формулювання мети статті. У цій науковій студії поставлено за мету проаналізувати економіко-правові аспекти становлення та розвитку конкурентного законодавства права України, зокрема законодавства про захист від недобросовісної конкуренції: основні джерела конкурентного права, міжнародну та зарубіжну практику регулювання та правозастосування, пропозиції Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) стосовно захисту від недобросовісної конкуренції, проблемні питання регулювання в цій сфері в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. В Україні законодавчі основи державної політики обмеження монополізму та захисту добросовісної конкуренції були закладені прийняттям у лютому 1992 р. Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» та в листопаді 1993 р. Закону України «Про Антимонопольний комітет України».

Положення щодо захисту від недобросовісної конкуренції були вперше закріплені в статті 7 Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», яка охоплювала основні, напрацьовані юридичної практикою країн з ринковою економікою випадки недобросовісної ринкової поведінки та вміщувала одночасно імперативні норми щодо контролю за рекламною діяльністю суб'єктів господарювання [3].

7 червня 1996 р. було прийнято Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (надалі – Закон), який набув чинності з 1 січня 1997 року. Ст. 1 Закону визначено загальне поняття недобросовісної конкуренції як будь-яких дій у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. [4]. Таке основоположне визначення недобросовісної конкуренції як правопорушення повністю відповідає положенням статті 10 bis Паризької конвенції і підтверджує, що міжнародний правовий акт є частиною українського національного законодавства [5].

В Україні відносини, пов'язані із захистом від недобросовісної конкуренції, регулюють Закони України «Про Антимонопольний комітет України», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист економічної конкуренції», «Про рекламу», «Про захист прав споживачів» та інші законодавчі акти. Ця законодавча база є солідним доробком у правовій системі. Актуальним є також питання щодо правильного застосування господарськими судами й органами Антимонопольного комітету України зазначених норм законодавства, набуття ними позитивного досвіду в розв'язанні конфліктних ситуацій між суб'єктами господарювання на товарних ринках [6].

З перших кроків незалежності державна підтримка та захист добросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності в Україні були віднесені до пріоритетних напрямів ринкової трансформації економіки. Враховуючи, що на початку 1990-х років у національній економіці суцільно панував монополізм, головний наголос у законах, що розроблялися та приймалися в той час, було зроблено на його подоланні та обмеженні. Українське законодавство, що регулює економічну конкуренцію, було започатковано насамперед як антимонопольне законодавство.

Розвиток конкурентного законодавства, що відбувається в Україні, є ознакою якісних змін у суспільній свідомості, поступового переходу до побудови цивілізованої економічної системи в країні. Водночас, попри увагу, яку приділено питанням формування та розвитку конкурентного законодавства, майже відсутні теоретичні розроблення цих питань. Але ефективність законодавства досягається лише за максимальної відпрацьованості та взаємоузгодженості регулюючого правового механізму, який реалізується через норми конкурентного права.

Конкурентне право – це досить нове у правовій системі України поняття, використання якого викликає неабиякі суперечки серед дослідників. Саме тому, для того щоб висловити думку на цю проблему, варто звернути увагу на головні підходи визначення змісту поняття «конкурентне право» в юридичній науці розвинених країн, звідки воно було запозичене.

Основними джерелами конкурентного права України є Конституція України як законодавча основа конкурентного права; спеціальні закони, що визначають механізм правового регулювання у сфері економічної конкуренції; акти Президента України; акти Кабінету Міністрів України; акти Антимонопольного комітету України; галузеві акти; міжнародні угоди; практика судів; чесні звичаї в підприємницькій діяльності, кодекси професійної етики.

На підставі аналізу теоретичних засад розвитку конкурентного законодавства та права України можна зазначити, що на сучасному етапі свого розвитку конкурентне право належить до окремої, незалежної галузі права України. Фактично, на момент початку ринкової перебудови нашої країни конкурентного права не існувало. Водночас економічні процеси, що розгорнулися в цей період (демонополізація, приватизація, структурна перебудова економіки), вимагали створення відповідного правового регулюючого механізму, тобто зміни в ринковій системі, зокрема відмова від адміністративно-командної системи економіки, потягнули за собою початок формування конкурентного права.

Першочергові завдання, що стояли на той час перед державою, вплинули і на характер нормативно-правової бази в сфері конкуренції, яка мала обмежувальний антимонопольний характер. Водночас зміни у правовій базі мали наслідком зміни в структурі всієї економіки: було подолано суцільну монополізацію економіки країни, розпочався розвиток малого й середнього підприємництва, формування загальнодержавних і

регіональних товарних ринків, тобто було закладено підвалини формування реально дієвого конкурентного середовища. Отож під час розвитку економічних процесів, що відбувалися в рамках шойно створеного правового поля, перед державою постали більш складні цілі та завдання, насамперед – це формування і розвиток конкурентного середовища, сприяння розвитку добросовісної конкуренції та ін.

Світова історія впровадження конкурентного законодавства сягає кінця XIX століття. Нині антимонопольні закони діють майже в усіх розвинених країнах. Конкурентне законодавство є неодмінною частиною механізму, що забезпечує вплив держави на економічні процеси в будь-якій сучасній економіці. Його основні завдання – захист і підтримка конкурентних відносин. Конкурентне право варто розуміти як цілість, оскільки воно включає конкурентне законодавство; право суб'єктів природних монополій; право захисту від недобросовісної конкуренції.

Об'єктом охорони цієї правової спільності є *свобода конкурентної та господарської діяльності*. Першим законом конкурентного спрямування в незалежній Україні, як уже було зазначено, став прийнятий Верховною Радою України 18 лютого 1992 р. Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності». Це був один з перших ринкових законів, що мав комплексний характер і заклав підвалини захисту конкуренції в Україні. На той час закон мав украй важливе значення, оскільки заборонив зловживання монопольним становищем, неправомірні угоди між підприємцями, дискримінацію підприємців органами влади й управління, недобросовісну конкуренцію. Відповідно до статті 7 Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» недобросовісною конкуренцією було визнано неправомірне використання товарного знаку, фірмового найменування або маркування товару; копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, імітацію, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені; умисне поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця; замовлення, виготовлення, розміщення чи поширення юридичними або фізичними особами реклами, яка не відповідає вимогам чинного законодавства України та може завдати шкоди громадянам, установам, організаціям або державі [3]. Хоча норми ст. 7 і дозволяли припиняти деякі недобросовісні дії в конкуренції, однак через відсутність визначення самого поняття «недобросовісна конкуренція» та обмеженість наведеного в законі переліку видів таких протиправних дій, норми статті не могли належно забезпечити захист підприємців і споживачів від зазначених порушень.

Законом також було передбачено, що *державний контроль за дотриманням антимонопольного законодавства здійснюється Антимонопольним комітетом України* (АМК України) відповідно до його компетенції. Оскільки Закон було розроблено на базі законодавчого та практичного досвіду країн з розвинутою ринковою економікою, він не відображав усіх особливостей національного антимонопольного регулювання. Тому, з урахуванням практики, він неодноразово доповнювався та змінювався, зокрема в 1993, 1995, 1997, 1998 та 1999 рр.

26 листопада 1993 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про Антимонопольний комітет України», який визначив основні завдання, компетенцію та повноваження Комітету; правовий статус його посадових осіб і територіальних одиниць; вирішив питання матеріально-технічного та соціально-економічного забезпечення його діяльності. Цей закон реалізується та видозмінюється разом із державними подіями в політичному, економічному та соціальному житті країни.

Вплив і роль економіки та права (конкурентного) у формуванні антимонопольно-конкурентної політики тісно пов'язані з початком перехідного етапу до ринкової системи економіки в державі. Умовно це можна пояснити так: під час дослідження та розслідування фактів порушення антимонопольного законодавства фактично *вперше відпрацьовувалися процесуальні засади*, які згодом були покладені в основу подальшої практичної діяльності органів Комітету щодо розгляду заяв і справ. 19 квітня 1994 р. розпорядженням АМК України затверджені «Тимчасові правила розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України» (№5), які стали базовими в діяльності антимонопольних органів.

Необхідно врахувати деяку специфічність у формуванні структури власності в цей період економічного розвитку. На економічні процеси (найважливіші події), які відбулися, безумовно вплинули демонополізація, реструктуризація форм власності та цій діяльності певною мірою повинні були сприяти нові підходи в нормативно-законодавчій базі. Отже, у первісній редакції Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» містилася загальна умова про недопущення недобросовісної конкуренції та було наведено відкритий, вичерпний перелік форм недобросовісної конкуренції. Важливо наголосити, що поняття недобросовісної конкуренції було відсутнє, а було введено пізніше Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Неусвідомлена повною мірою роль і місце норм, спрямованих на адміністративно-правове забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції, і закріплення їх (норм) лише в єдиній ст. 7 Закону України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності», що не охоплювала всіх відомих у розвинутих країнах форм недобросовісної конкуренції, не могло негативно не позначитися на розвитку конкурентних відносин в Україні. Одним із перших негативних проявів цього стало поширення й розвиток в Україні недобросовісної реклами, що швидкими темпами стала заповнювати всі засоби масової інформації. Недобросовісна конкуренція в рекламній сфері, як правило, була виражена в таких формах: 1) дискредитування осіб, які не користуються рекламним товаром; 2) недобросовісне порівняння рекламованих товарів з товарами конкурентів; 3) зміст висловлення чи викликання зразків (ідей), що ганьблять честь, гідність, ділову репутацію

конкурента чи конкурентів взагалі; 4) уведення споживачів в оману щодо рекламованого товару одним із таких способів: за допомогою наслідування іншого товару (різні імітації, копіювання); за допомогою зловживання довірою фізичних осіб.

Прояви недобросовісної конкуренції, на відміну від інших антиконкурентних дій, постійно видозмінюються та їх досить важко кодифікувати. Тому перед державою гостро постає завдання створення дієвих механізмів попередження та захисту від недобросовісної конкуренції. Зазначимо, що найстаріше в Європі комплексне законодавство про недобросовісну конкуренцію має Федеративна Республіка Німеччина (ФРН), концентрованим виразом якого є прийнятий в 1909 р. Закон про боротьбу з недобросовісною конкуренцією (у буквальному перекладі – Закон проти недобросовісної конкуренції, Gesetz gegen unlauteren Wettbewerb) [7, с. 90–101]. Закон містить, поряд з генеральним застереженням (генеральним деліктом), що визначає поняття недобросовісної конкуренції, норми, що розкривають її окремі, специфічні форми, а також види та порядок притягнення до відповідальності за дії, що порушують правила конкурентної боротьби. Німецький Закон послужив відправною точкою для розроблення та прийняття аналогічних законів у багатьох європейських країнах, зокрема Австрії, Швейцарії, Іспанії, Польщі, Румунії, а також Україні. Його підходи до регулювання питань недобросовісної конкуренції знайшли своє відображення в законодавчих актах багатьох інших країн. Саме Німеччина поряд з Австрією та Швейцарією має найбільш відому в Європі наукову школу конкурентного права. Десятки професорів зі світовими іменами, навчальні та науково-практичні заклади та установи, безліч спеціальних періодичних видань перетворили німецьку школу конкурентного права в одну з провідних у світі [8]. З точки зору предмета законодавство про недобросовісну конкуренцію займається регулюванням відносин в умовах наявної конкуренції щодо добросовісності дій господарюючих суб'єктів – конкурентів на ринку. Водночас законодавство про боротьбу з обмеженнями конкуренції регулює відносини в умовах, коли конкуренція відсутня, або обмежується, або може бути обмежена внаслідок певних обставин або дій. З точки зору захисної функції можна провести чітке розмежування: норми про недобросовісну конкуренцію покликані забезпечувати «якість» конкуренції, а норми про боротьбу з обмеженнями конкуренції – «свободу» конкуренції. Відповідне розмежування можна провести і за методами регулювання. Для права недобросовісної конкуренції характерним є цивільно-правовий метод регулювання, оскільки прийнято брати за основу, що йдеться про господарюючих суб'єктів – учасників цивільних правовідносин, що діють на одному ринку і володіють рівністю. Тому й більшість заходів відповідальності є цивільно-правовими санкціями. Як правило, за захистом від недобросовісних конкурентних дій має право звертатися тільки сама особа (господарюючий суб'єкт), якому завдано шкоди оскаржуваними недобросовісними діями.

7 червня 1996 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про захист від недобросовісної конкуренції», який набув чинності з 1 січня 1997 року.

Ст. 1 Закону визначено загальне поняття недобросовісної конкуренції як будь-яких дій у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Таке основоположне визначення недобросовісної конкуренції як правопорушення повністю відповідає положенням ст. 10-біс Паризької конвенції з охорони промислової власності та підтверджує, що міжнародний правовий акт є частиною українського національного законодавства.

Наведемо склад міжнародного авторського колективу, що розробив проект Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції»: О.І. Мельниченко, заступник Голови АМК України; А.І. Медведєв, державний уповноважений АМК України; С.М. Мороз, державна уповноважена АМК України; А. Дерінгер, провідний експерт Європейського Союзу у сфері антитрестівського та конкурентного права, професор (Німеччина); Г.О. Андрущук, начальник п'ятого управління досліджень і розслідувань АМК України; В.С. Білоус, заступник начальника п'ятого управління досліджень і розслідувань АМК України, кандидат технічних наук; В.І. Єременко, заступник начальника управління зовнішніх зв'язків Роспатенту, кандидат юридичних наук (Росія); М.В. Оніщук, докторант Інституту держави і права НАН України, кандидат юридичних наук; С.М. Іголкін, керівник групи спеціалістів при заступнику Голови АМК України; Н.М. Каплюк, аспірант Київського національного університету ім. Тараса Шевченка; Т.Г. Рахманова, головний консультант управління законодавства про соціально-культурне будівництво Міністерства юстиції України [6, с. 8].

Практична діяльність органів Антимонопольного Комітету України щодо виявлення та припинення порушень антимонопольного законодавства фактично розпочалася з 1994 року. Однією з головних проблем була необхідність створення територіальних відділень АМК України на місцях, у регіонах (цей процес фактично закінчився у вересні 1994 р.). Суттєве значення мала робота, пов'язана з розробленням нормативно-правових і методичних документів, роз'яснень, положень щодо застосування законів. Необхідно було розробити відомчі нормативні акти, які б надавали можливість розглядати заяви про порушення законодавства, здійснювати концентрацію, взаємодію з іншими державними органами, брати участь у діяльності міжнародних конкурентних організацій тощо. Тобто формується і конкурентна (антимонопольна) політика, і конкурентне законодавство, що впливає на економічний стан.

Найважливіші події, що відбулися в нашій незалежній державі, безумовно, були пов'язані з прийняттям нового Основного Закону України – Конституції. Водночас варто звернути увагу на положення, що пов'язані з формуванням і розвитком конкурентної політики та її складника – конкурентних відносин. Отож:

Ст. 8 Конституції України: в Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Ст. 13 передбачає, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності й господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Найсуттєвіше, що було прописано в Конституції, це положення, що держава забезпечує захист конкуренції в підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополією на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види й межі монополії визначаються законом [1]. Варто зазначити, що закріплений у Конституції України (розд. II, ст. 42) принцип державного захисту економічної конкуренції суттєво вплинув на низку законодавчих та інших нормативних документів конкурентного спрямування.

Норми конкурентного законодавства мають цілком комплексний багатогалузевий характер. Водночас конкурентному законодавству України притаманні ті ж самі *недоліки*, що є типовими для всього чинного законодавства, зокрема нестабільність та внутрішня суперечливість законодавчих актів у сфері конкуренції; диспропорції у співвідношенні законів та підзаконних актів; недостатня наукова обґрунтованість частини нормативних актів; декларативний характер окремих положень конкурентного законодавства; відсутність чітких механізмів реалізації нормативних актів; наявність великої кількості оцінних категорій, що не мають теоретичного або практичного підґрунтя в українській юридичній науці та практиці тощо.

Важливий вплив на розвиток конкурентних відносин мав прийнятий 26 лютого 1999 р. Указ Президента України «Про основні напрями конкурентної політики України на 1999–2000 роки», у якому вперше було визнано наявність конкурентного середовища в економіці України. Пріоритетними напрямками державної політики України було визнано утвердження й розвиток конкуренції в Україні, узгодження промислової та конкурентної політики в Україні. Значущим також став Указ Президента України «Основні напрямки конкурентної політики на 2002–2004 рр.» від 19 листопада 2001 року.

Чесна конкуренція як невід'ємна й суттєва частина підприємницької культури – необхідна умова успішного демократичного розвитку суспільства. Вона не стає панівною сама по собі, без захисту з боку держави, без створення законодавчої системи її підтримки, також як і без активного сприяння більшості громадян. Економічні та політичні процеси, суспільне життя вимагають подальшого їхнього розвитку.

У цей період відбувається суттєва трансформація форм власності в економіці, створення впливових економічних корпорацій, зростання впливу на ринкове середовище та покращення діяльності малого та середнього бізнесу. У правозастосовній діяльності відбулося прийняття нової редакції Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», змін і доповнень до інших спеціальних правових норм спеціального конкурентного законодавства.

Верховна Рада України 11 січня 2001 р. приймає Закон України «Про захист економічної конкуренції», із введенням у дію якого фактично втратив чинність Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності». Регулювання конкурентних відносин у цьому Законі базується на поєднанні принципів заборони та контролю. Уперше на законодавчому рівні визначено процесуальні засади діяльності АМК України із припинення порушень законодавства про захист конкуренції; особливі форми оперативної роботи АМК України; підстави й види відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції та ін. Закон розширив повноваження АМК України, зокрема щодо забезпечення доказової бази під час здійснення перевірок дотримання законодавства в сфері економічної конкуренції; застосування заходів відповідальності.

Міжнародний захист від недобросовісної конкуренції. Більшість країн з розвинутою економікою визнають визначені законодавчі правила добросовісного ведення підприємницької діяльності, однак сутність національних правил і значення, що їм надано, радикально розрізняються. У континентальній Європі і деяких країнах Азії ці правила складають самостійні розділи законодавства, іменовані законами про недобросовісну конкуренцію, а в країнах на зразок США та Великобританії, які належать до «звичайного права», із цього приводу панує інша думка. У теорії дослідження проблеми регулювання конкуренції застосовують більш широке поняття «конкурентне право», яке поділяється на дві гілки: право на захист від недобросовісної конкуренції та антимонопольне право. Конкурентне право у його вузькому, класичному змісті розуміють як право на захист від недобросовісної конкуренції [7, с. 11]. На відміну від патентного й авторського права, гармонізація яких помітно запрогресувала після прийняття Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), правила добросовісної конкуренції все ще мають серйозні проблеми. В умовах зростаючої інтернаціоналізації торгівлі такий стан справ є неприпустимим. Тісно пов'язані з проблемами торгівлі національні законодавства про недобросовісну конкуренцію підлягають уніфікації чи хоча б їхньому зближенню.

Розвиток положень про недобросовісну конкуренцію відповідно до Паризької конвенції [7, с. 36.]. У первісному тексті Паризької конвенції з охорони промислової власності (1883 р.) положення про недобросовісну конкуренцію ще були відсутні, а головною її метою було визнано забезпечення «національного режиму» для громадян усіх країн-учасниць і гарантування «мінімальної охорони» їхніх прав у сфері промислової власності.

До кінця XIX століття питання недобросовісної конкуренції ще не зазнали істотного відображення й у національних законодавствах більшості країн-учасниць. Виняток тут складала лише Франція, у якій питання недобросовісної конкуренції були вперше включені до складу цивільних правопорушень, що відображені в

Цивільному кодексі. На рубежі XIX–XX століть спеціальний закон про конкуренцію прийняла Німеччина, сформулювала відповідні вимоги в рамках звичаєвого права і Великобританія, модифікована форма такого підходу була прийнята й у США. Різні точки зору по цьому питанню обумовили складність гармонізації законодавства про недобросовісну конкуренцію не тільки на міжнародному, але й на загальноєвропейському рівні. Згодом первісні труднощі навіть збільшилися, що можна проілюструвати різним ставленням до положення про «інтереси споживачів», що привернуло до себе увагу промислово розвинених країн у другій половині XX століття. Законодавці Франції та Великобританії вважали, що закон про недобросовісну конкуренцію покликаний охороняти індивідуальні інтереси конкурента, а для охорони споживачів необхідно прийняти свої закони. У Німеччині та інших країнах, зокрема Україні, які сприйняли німецьку модель, положення про інтереси споживачів, навпаки, були інтегровані в спеціальне законодавство про недобросовісну конкуренцію. Унаслідок такі закони нерідко охороняли однаковою мірою права як конкурентів, так і споживачів або взагалі трансформувалися в закони про торгівлю. Подібна розмаїтість підходів позначилася і на долі положень про недобросовісну конкуренцію в тексті Паризької конвенції. Спроба Франції включити в текст Паризької конвенції загальну статтю про неприпустимість недобросовісної конкуренції на зразок відповідної статті зі свого Цивільного кодексу зустріла опір англо-американських представників. Ця суперечка завершилася в 1890 році на Брюссельській конференції включенням у Конвенцію ст. 10 bis, що зобов'язує країни, які беруть участь у Союзі з охорони промислової власності, забезпечити громадянам країн Союзу захист від недобросовісної конкуренції, аналогічний тому, що надається своїм громадянам.

На Вашингтонській конференції в 1911 році в ст. 10 bis Конвенції було включено обов'язок країн забезпечити «*ефективний захист від недобросовісної конкуренції*», а в додатковій ст. 10 ter країнам було запропоновано забезпечити відповідні законодавчі засоби з припинення відповідних правопорушень. Тоді ж припинення недобросовісної конкуренції було включено в перелік об'єктів промислової власності (що поки ще не знайшло відображення в Угоді ТРІПС і практиці Європейського суду).

Вирішальний прорив у забезпеченні міжнародного захисту від недобросовісної конкуренції був здійснений на Гаазькій конференції в 1925 році, де було досягнуто компромісу між підходом Франції, що віддає перевагу широким узагальненим статтям, що знайшло відображення в ст. 10 bis (2), і схильністю англо-американських країн до перерахування максимально конкретизованих правопорушень, із приводу яких у ст. 10 bis(3) перераховані дії, що викликають змішування підприємств чи продуктів, і помилкові твердження, що дискредитують [5]. Усупереч первісним запереченням на Лісабонській конференції (1958 рік) до переліку правопорушень було включено й позначення та твердження щодо власних товарів, які вводять в оману. Цим доповненням виправлення в текст Паризької конвенції були завершені, хоча нові пропозиції щодо цього надходили й у 1990 і 1996 роках. Окремі аспекти ст. 10 bis усе ще мають потребу в уточненні, а її формулювання можуть підривати більш високі стандарти відповідного національного (чи загальноєвропейського) законодавства про товарні знаки, охорона яких обумовлюється їхньою реєстрацією, підкріплюється заходами для здійснення прав і т.п. Тому бажано розмежувати випадки, що підпадають під дію законодавств про недобросовісну конкуренцію і про товарні знаки. Отож власник, наприклад, товарного знаку зможеться звернутися до більш ефективного закону про товарні знаки, а власник позначення (що ще не набуло вторинного змісту і не підпадає під чинність закону про товарні знаки) зможе послатися на ст. 10 bis Паризької конвенції.

У законодавчих системах здебільшого діє принцип, відповідно до якого *надана законом про товарні знаки охорона не виключає додаткового застосування закону про недобросовісну конкуренцію*, однак варто враховувати й те, що попри багато спільного, ці закони мають на меті різні цілі. Зокрема, ст. 10 bis, спрямована проти «дій, здатних викликати змішання», дозволяє запобігти дії по недобросовісній конкуренції, не надаючи охорони «прав власності», що забезпечує товарний знак. От чому бажано розрізняти небезпеку змішання в зазначених обох змістах. Положення ст. 10 bis(2), яке відносить до актів недобросовісної конкуренції всі дії, що суперечать «чесним звичаям», також варто інтерпретувати в загальному контексті Паризької конвенції, оскільки навіть у рамках Європейського співтовариства не існує загальноприйнятого стандарту. Тим часом, оцінюючи акти, що виходять за національні межі, потрібно враховувати відповідний міжнародний підхід. Цей аспект набуває особливо важливого значення у випадках, коли вони торкаються інтересів споживачів. «Чесність звичаїв» повинна визначатися розуміннями захисту прав споживачів, хоча вона й не охоплюється чинними положеннями Паризької конвенції.

Положення про недобросовісну конкуренцію в рамках Угоди ТРІПС [9]. На жаль, законодавство про недобросовісну конкуренцію, не входить до регульованих цією Угодою об'єктів, однак посилання на нього іноді роблять, а під час розгляду питань охорони комерційної таємниці й географічних позначень елементи відповідного законодавства грають досить помітну роль.

Так, ст. 22(2) Угоди ТРІПС зобов'язує країн-учасниць охороняти географічні позначення, запобігаючи застосування позначень, що вводять в оману, і взагалі будь-яке їхнє використання, що представляє собою акт недобросовісної конкуренції в розумінні ст. 10 bis Паризької конвенції.

У ст. 39(1) Угоди вказано, що, здійснюючи ефективний захист від недобросовісної конкуренції згідно зі ст. 10 bis Паризької конвенції, країнам-учасницям варто здійснювати охорону конфіденційної інформації від її несанкціонованого розголошення чи використання всупереч сталим прийомам ведення комерційної діяльності.

У ст. 2(1) зазначено, що щодо частин II, III і IV Угоди ТРІПС країнам-учасницям варто керуватися ст. 1–12 і ст. 19 Паризької конвенції, однак до складу об'єктів, що перелічуються, поняття недобросовісної

конкуренції не включено. Напевно, ця норма адресується членам СОТ, які не входять до Союзу, і зобов'язує їх дотримувати стосовно іноземних громадян вимоги ст. 10 bis у частині, що стосується охорони комерційної таємниці та географічних зазначень, оскільки порушення їхньої охорони спричинить за собою застосування санкцій, що передбачені Угодою ТРІПС.

Однак окремі посилання на ст. 10 bis, на жаль, не можна трактувати як засоби міжнародного регулювання можливостей правового захисту від недобросовісної конкуренції. Усе це, очевидно, пояснюється політичними причинами. Так, рушійною силою з прийняття Угоди ТРІПС були США, яких не дуже турбувало загальне регулювання законодавства про недобросовісну конкуренцію, не представленого в самих США окремим законом і, звичайно, не розглянутого там як один із об'єктів промислової власності. Відповідного тиску на користь захисту від недобросовісної конкуренції варто очікувати від ЄС, однак єдиної думки з цього приводу дотепер не досягнуто й серед його країн-учасниць.

Пропозиції ВОІВ стосовно захисту від недобросовісної конкуренції [7, с. 188–208]. Останнім часом ВОІВ звертає увагу громадськості на певний застій у роботі з міжнародної та європейської гармонізації законодавства про недобросовісну конкуренцію. Тим часом саме в останні десятиліття колишні соціалістичні країни Східної Європи та деякі азіатські держави виявляють підвищений інтерес до розвитку законодавства в цій сфері. Як перший крок, була здійснена інвентаризація засобів захисту від недобросовісної конкуренції в країнах світу. Паралельно при Асоціації з охорони промислової власності (АІРРІ) була створена робоча група з питань виконання ст. 10 bis Паризької конвенції. На цій основі наприкінці 1996 р. ВОІВ опублікувала документ із назвою «Типові положення захисту від недобросовісної конкуренції», який має силу звичайних рекомендацій, адресований країнам, що для виконання ст. 2 Угоди ТРІПС мають намір приводити своє законодавство у відповідність зі ст. 10 bis Паризької конвенції. Однак рекомендації ВОІВ виходять за рамки ст. 10 bis: *по-перше*, перелік заборонних дій розширений тут до п'яти пунктів із включенням у нього актів, що ганьблять репутацію та розкривають комерційну таємницю; *по-друге*, уже включені в ст. 10 bis протиправні дії проілюстровані додатковими прикладами; *по-третє*, на відміну від формулювання ст. 10 bis(2), ст. 1 Типових положень ВОІВ не зводиться усе тільки до відносин конкуренції, вказуючи на «будь-які акти в процесі виробничої чи комерційної діяльності», і, нарешті, особливо підкреслюється необхідність захисту інтересів споживачів. Типові положення ВОІВ, на відміну від ст. 10 bis Паризької конвенції, указують на право кожної фізичної чи юридичної особи претендувати на компенсацію збитку, нанесеного йому актом недобросовісної конкуренції. При цьому характер самих санкцій не розкривається, однак указується на доцільність дотримуватись умов здійснення прав, установлених Угодою ТРІПС.

Одним із найважливіших аспектів рекомендацій ВОІВ є почате в ст. 1 розмежування понять захисту від недобросовісної конкуренції й охорони прав інтелектуальної власності. Причому вказується, що засоби захисту, які перелічено в ст. 1–6, є незалежними і доповнюють існуючу охорону об'єктів інтелектуальної власності. Наприклад, винахідник може не патентувати свій винахід, а зберігати його в секреті, покладаючись на засоби захисту від недобросовісної конкуренції. Однак з тексту рекомендацій не можна зрозуміти, як саме буде відбуватися зазначене розмежування на практиці та як захист від недобросовісної конкуренції буде корелювати зі специфічними умовами охорони промислової власності, що припускають виконання ряду формальних процедур і вносять визначені тимчасові обмеження.

Характер взаємозв'язку законів про промислову власність і авторські права з законами про конкуренцію повсюдно є найбільше гострою темою, особливо під час розгляду конкретних прикладів правопорушень, що приводяться в ст. 1(2). Серед них здатні викликати змішання «реєструємі і нереєструємі товарні знаки, фірмові найменування та інші підприємницькі позначення, оформлення і презентація продукції і послуг, персоналії чи популярні вигадані персонажі». У ст. 2.4 приводяться також знайомі по законодавству про товарні знаки додаткові можливості змішання джерел походження товарів, включаючи все, що може вказувати на ділові зв'язки, злиття компаній, спонсорство й інші асоціації.

У ст. 3(2) йдеться, що до нанесення збитку репутації належить, зокрема, зниження розпізнавальних властивостей чи рекламних можливостей товарних знаків. У статті 4, в основному відповідної ст. 10 bis (3) (з) Паризької конвенції, у зв'язку з можливістю введення в оману громадськості вперше згадуються географічні вказівки, про які в Паризькій конвенції поки не йдеться, а ст. 5 присвячена дискредитації інших підприємств і, нарешті, у ст. 6 розглядаються питання розкриття конфіденційної інформації, в основному відповідно до Угоди ТРІПС.

Саме тому можна зробити висновок про те, що сучасний стан захисту від недобросовісної конкуренції на міжнародному рівні все ще залишається незадовільним. Так, ст. 10 bis Паризької конвенції, яка зіграла важливу роль у становленні відповідних національних законодавств, уже не може слугувати зразком для країн із розвиненими правовими системами, наприклад, через відсутність конкретної вказівки про санкції, орієнтацію тільки на відносини конкурентів, звужене формулювання прикладів правопорушень у п. (3), недостатньої демаркації аспектів правової охорони інтелектуальної власності та інтересів споживачів. З іншого боку, країни, у яких захист від недобросовісної конкуренції не виділений у самостійний розділ законодавства, посилаються на надмірно широке формулювання відповідної загальної статті Паризької конвенції. Угода ТРІПС обмежується посиланнями тільки на два різновиди недобросовісної конкуренції, а Типові положення ВОІВ, навпаки, часом виходять далеко за рамки ст. 10 bis Паризької конвенції, зачіпають, зокрема, сферу, що регульована законодавством про товарні знаки.

Проте ініціатива ВОІВ скеровує розвиток цього розділу законотворчості (конкурентного права) у правильному напрямку – за умови, що він буде виходити від належно конкретизованої ст. 10 bis Паризької конвенції, чітко орієнтуватися саме на захист від недобросовісної конкуренції, не зачіпаючи при цьому інших сфер охорони інтелектуальної власності та антитрестівського законодавства.

Світовий досвід свідчить, що розвиток конкурентного права має тенденцію до регулювання цих відносин окремими законами, зокрема й у країнах Східної Європи. Як відомо, саме так здійснюється правове регулювання в більшості країн світу. Україна – одна з перших країн колишнього СРСР, яка свого часу прийняла спеціальний Закон «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Проблемні питання в захисті від недобросовісної конкуренції. Результати щорічних досліджень підприємницької діяльності в Україні, проведених Міжнародною фінансовою корпорацією щодо визначення перепон для розвитку бізнесу, показують, що на третьому місці після оподаткування та нестабільності законодавства є недобросовісна конкуренція (на це вказують 53% опитаних підприємств). Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» не переглядався з 2019 р., хоча його положення вже давно не відповідають вимогам цифрової економіки, зокрема, щодо протидії порушенням у мережі Інтернет. Згідно зі Звітом Антимонопольного комітету України за 2023 р. найпоширенішими порушеннями в сфері захисту від недобросовісної конкуренції є неправомірне використання позначень (ст. 4) та поширення інформації, що вводить в оману (ст. 15.1). Загалом у звітному періоді було виявлено або припинено лише 43 порушення у вигляді недобросовісної конкуренції! Із них 22 од. унаслідок прийняття рішення і 21 – унаслідок виконання рекомендацій [10]. Це надзвичайно мало, значно менше, ніж припинено органами АМКУ у 2011 р. Тоді органами АМКУ було припинено 451 порушення Закону, із них 246 порушень, стосовно яких Комітетом прийнято рішення щодо притягнення правопорушників до відповідальності та 205 припинено відповідно до наданих органами АМКУ обов'язкових для розгляду рекомендацій. Тому поділяю думку екс-очільниці (першої заступниці) Голови Антимонопольного комітету України, доктора економічних наук З.М. Борисенко, що «... статистика виявлених і припинених Комітетом порушень просто вражає їх нечисельністю... Урегулювання проблем недобросовісної конкуренції можна вважати вузьким місцем не тільки в роботі Комітету, а й держави загалом» [11, с. 597].

У Типових положеннях ВОІВ про захист від недобросовісної конкуренції здійснено уточнення дефініції «недобросовісної конкуренції», що міститься в Паризькій конвенції, у якому відсутнє посилання на конкурентні відносини як на один з основних критеріїв цього поняття. Багато країн уже імплементувало ці рекомендації в своє національне законодавство. Необхідно ввести цю та інші норми в Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

У Законі «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» варто передбачити норму щодо недобросовісності заявника як абсолютної підстави для відмови у реєстрації знака, до ст. 25 внести норму щодо створення єдиного реєстру добре відомих знаків та обов'язку суду інформувати відомство про визнання знаку добре відомим у судовому порядку, імплементувати норми Спільної рекомендації ВОІВ про положення щодо охорони добре відомих знаків. Оскільки ст. 6 bis Паризької конвенції передбачає, що строк не встановлюється для подання вимоги про скасування чи заборону застосування знаків, зареєстрованих чи таких, що використовуються недобросовісно, а ст. 28.1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» зазначає, що строк давності притягнення до відповідальності за недобросовісну конкуренцію становить три роки, то необхідно адаптувати цю норму до норм міжнародного права. З метою протидії недобросовісним реєстраціям доменних імен пропонується до ст. 4 «Неправомірне використання позначень» включити і доменне ім'я.

Директива про недобросовісні комерційні практики є одним із перших актів ЄС у сфері захисту споживачів, заснована на принципі максимальної (повної) гармонізації. Директива має горизонтальну природу: вона охоплює всі комерційні практики підприємств щодо споживачів (business-to-consumer; B2C) і не обмежується будь-яким окремим сегментом споживчого ринку. Директива забороняє використання будь-якої недобросовісної комерційної практики до, під час і після здійснення операції зі споживачем, незалежно від того, транскордонний або внутрішньодержавний характер має угода, укладена вона онлайн (дистанційно) або офлайн (у торговому підприємстві). Мета наділення Директиви настільки широкою сферою застосування ясна та очевидна – встановити єдині правила на всьому внутрішньому ринку ЄС.

«Чорний список» недобросовісних комерційних практик. Національні законодавства повинні містити пряму заборону на всі описані в чорному списку комерційні практики (31 вид), але не більше. 17 грудня 2021 р. Європейська комісія прийняла нове Повідомлення Комісії про тлумачення та застосування Директиви про недобросовісну комерційну практику («Керівництво UCPD»), як оголошено в Новій програмі захисту прав споживачів. Повідомлення замінює попередній Посібник UCPD, робочий документ для персоналу Комісії від 2016 р. Метою Посібника UCPD є сприяння правильному застосуванню директиви. Він також спрямований на підвищення обізнаності з директивою серед усіх зацікавлених сторін, зокрема споживачів, підприємств, влади держав-членів, включаючи національні суди та юристів-практиків зі всього ЄС. Він охоплює поправки, внесені Директивою (ЄС) 2019/2161, які набрали чинності з 28 травня 2022 р. Керівництво UCPD надає додаткову юридичну інтерпретацію ключових питань та тем, наприклад, взаємодія з іншим законодавством ЄС; екологічні претензії та заплановане старіння; маркетинг товарів «подвійної якості»; зобов'язання онлайн-платформ та торгових майданчиків; прозорість результатів пошуку; відгуки та схвален-

ня споживачів; впливовий маркетинг; персоналізація на основі даних та темні шаблони; ігрові практики; прив'язка споживача; зобов'язання у сфері подорожей та транспорту; правозастосування та штрафи.

Щодо захисту споживачів від недобросовісної конкуренції. Новий Закон України «Про захист прав споживачів» (№ 3153-IX), підписаний Президентом 5 липня 2023 р. і опублікований 7 липня 2023 р., набуває чинності не раніше дня припинення чи скасування воєнного стану. Водночас він не узгоджений із Законом України «Про захист від недобросовісної конкуренції», який визначає правові засади захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції. Це стосується, зокрема, понятійного апарату: правила професійної етики у конкуренції (у Законі «Про захист від недобросовісної конкуренції») і професійна сумлінність, кодекс поведінки, правила професійної сумлінності (у новому Законі). Ст. 26 «Комерційна практика, що вводить в оману» і ст. 27 «Види комерційної практики, що вводить в оману» нового Закону значною мірою дублюють норми ст.151. «Поширення інформації, що вводить в оману» Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Хоча норми нового Закону мають бути узгоджені з Директивою ЄС 2005/29/ЄС від 11 травня 2005 р. про недобросовісні комерційні практики, у ньому застосовується термін «нечесна підприємницька практика». Відсутнє також визначення *пересічного споживача*, який є основним учасником відносин у контексті недобросовісних комерційних практик. У багатьох випадках прояви недобросовісної комерційної практики одночасно є проявами недобросовісної конкуренції. Це призводить до правової невизначеності, дублювання норм, створення конфліктних ситуацій, можливості накладання санкцій на порушника за двома законами. Уніфікація норм Законів України «Про захист прав споживачів» і «Про захист від недобросовісної конкуренції» підвищить юридичний захист прав як споживачів, так і підприємців, які матимуть змогу використовувати єдину нормативну базу, яка базується на чітко визначених юридичних термінах, що регулюють усі аспекти недобросовісної комерційної діяльності на території України та ЄС.

Щодо імплементації положень Директиви (ЄС) 2016/943 в законодавство України. Прийняття у 2016 р. Директиви (ЄС) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 липня 2016 р. щодо захисту нерозкритого ноу-хау та бізнесової інформації (комерційної таємниці) проти їхнього неправомірного набуття, використання та розкриття ставить питання імплементації її положень у законодавство України. До того ж, зазначає доктор юридичних наук Ю.М. Капіца, виникає питання наскільки ефективним в Україні є існуючий механізм захисту прав на комерційну таємницю та ноу-хау та які зміни законодавства мають бути здійснені для формування в Україні ефективного інституту захисту прав на комерційну таємницю [12]. Зазначимо, що положення Директиви містять низку нових для права України норм стосовно: (а) складу комерційної таємниці (ноу-хау та ділова інформація); визначення власника комерційної таємниці, порушника та контрафактних товарів; (б) сфер, на які положення директиви не розповсюджуються; (в) випадків правомірного отримання комерційної таємниці; (г) не віднесення комерційної таємниці до об'єктів права інтелектуальної власності; (д) випадків неправомірного отримання комерційної таємниці, зокрема, третьою особою, яка знала або за відповідних обставин мала знати, що відомості, прямо або опосередковано отримані іншою особою, становлять комерційну таємницю; (є) заходів та процедур захисту прав, що визначають: термін подання позову до суду; вимоги щодо охорони комерційної таємниці під час судового розгляду; тимчасові та застережні заходи; виправні заходи та альтернативні заходи; положення щодо відшкодування та публікації судових рішень. Проте ці положення й досі не імplementовані в законодавство України.

Старт Реформи конкурентного законодавства [13]. З 1 січня 2024 р. набрав чинності Закон України № 3295-IX, спрямований на посилення повноважень АМКУ та ґрунтовний перегляд конкурентного законодавства України внаслідок приведення його у відповідність до стандартів ЄС. Він дає старт Реформи конкурентного законодавства, яка передбачена зобов'язаннями України перед ЄС відповідно до Угоди про Асоціацію. Ці зміни мають наблизити українське законодавство та практику застосування до *acquis communautaire* (правової системи ЄС). Серед найпомітніших змін удоскоалена політика звільнення від відповідальності (*leniency*), запровадження процедури врегулювання у справах (*settlement*) про антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання та зловживання монополієм (домінуючим) становищем на ринку, чіткі строки для розслідувань АМКУ та новий порядок встановлення штрафів. АМКУ має затвердити обов'язковий порядок визначення розміру штрафів. Такий порядок ґрунтуватиметься на чинних роз'ясненнях АМКУ щодо встановлення штрафів (затверджених ще у 2016 р. як рекомендації). Після їхнього схвалення АМКУ буде зобов'язаний повною мірою виконувати її положення, а українські суди зможуть змінювати або скасовувати рішення, винесені АМКУ, якщо вони не відповідатимуть процедурі.

Висновки. Недобросовісна конкуренція в Україні є однією з важливих перепон розвитку бізнесу. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» не було переглянуто з 2019 р., хоча його положення вже давно не відповідають вимогам цифрової економіки, зокрема, щодо протидії порушенням у мережі Інтернет нормам міжнародного права. Статистика виявлених і припинених АМКУ порушень вражає їх нечисельністю. Урегулювання проблем недобросовісної конкуренції є вузьким місцем не тільки в роботі Комітету, а й держави загалом. Чинне законодавство в цій сфері потребує кардинальних змін. Вважаємо, що імплементація Типових положень ВОІВ про захист від недобросовісної конкуренції, положень Директив 2005/29/ЄС, 2016/943 ЄС, уніфікація норм Законів України «Про захист прав споживачів» і «Про захист від недобросовісної конкуренції» підвищить юридичний захист прав як споживачів, так і підприємців, які матимуть змогу використовувати єдину нормативну базу, що базується на чітко визначених юридичних термінах, що регулюють усі аспекти недобросовісної комерційної діяльності на території України та ЄС.

¹ Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. Ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

² Закон України «Про захист економічної конкуренції» (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 12. Ст. 64). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

³ Закон України «Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності» (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 21. Ст. 296). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-12#Text>

⁴ Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» (Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 36. Ст. 164). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>

⁵ Боденгаузен Г. Паризька конвенція з охорони промислової власності: Коментар / Пер. з англ., передмова, наук. ред. Г.О. Андрощука. Київ: Парламентське видавництво, 2018. 264 с.

⁶ Науково-практичний коментар до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Науково-практичне видання / Г.О. Андрощук, Т.Б. Бондарев, Н.А. Іваницька, С.В. Шкляр. Київ: ВД «Юридична газета», 2013. 176 с.

⁷ Андрощук Г.О. Конкурентне право: захист від недобросовісної конкуренції / Г.О. Андрощук, С.В. Шкляр. Науково-практичне видання. Київ: Юстініан, 2012. 472 с.

⁸ Андрощук Г.О., Пекар А.О. Законодавство проти недобросовісної конкуренції Німеччини: уроки для України. Питання інтелектуальної власності : зб. наук. праць / за ред. Н.М. Мироненко, Г.О. Андрощука; НДІ ІВ НАПрН України. Вип. 19 (частина 1). Київ: Інтерсервіс, 2021. 78 с.

⁹ Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_018#Text

¹⁰ Звіт Антимонопольного комітету за 2023 рік. URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/65f/986/107/65f98610791ef043066379.pdf>

¹¹ Борисенко З.М. Основи конкурентної політики. Підручник. Київ: Таксон, 2004. 704 с.

¹² Капіца Ю.М. Захист прав на комерційну таємницю та ноу-хау в Україні у світлі імплементації Директиви ЄС 2016/943 та практики застосування. *Інформація і право*. № 34 (39). 2021. С. 70–79. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/7_22.pdf

¹³ Реформа конкурентного законодавства України стартує у 2024 році. URL: <https://chamber.ua/ua/news/reforma-konkurentnoho-zakonodavstva-ukrainy-startuie-u-2024-rotsi/>

Анотація

Андрощук Г.О. Законодавство України про захист від недобросовісної конкуренції: становлення, розвиток, проблеми регулювання

У статті здійснено аналіз економіко-правових аспектів становлення та розвитку конкурентного законодавства та права України, зокрема законодавства про захист від недобросовісної конкуренції: основні джерела конкурентного права, міжнародної та зарубіжної практики регулювання та правозастосування. Розглянуто Типові положення ВОІВ стосовно захисту від недобросовісної конкуренції, необхідність їхньої імплементації в національне законодавство, виявлено проблемні питання регулювання в цій сфері в Україні.

Ключові слова: недобросовісна конкуренція, промислова власність, конкурентне право, правове регулювання.

Abstract

Hennadii Androshchuk. Legislation of Ukraine on protection against unfair competition: formation, development, problems of regulation

The article analyzes the economic and legal aspects of the formation and development of competition legislation and the law of Ukraine, in particular the legislation on protection against unfair competition: the main sources of competition law, international and foreign practice of regulation and law enforcement. The WIPO Standard Provisions on protection against unfair competition, the need for their implementation into national legislation were considered, problematic issues of regulation in this area in Ukraine were identified.

Key words: unfair competition, industrial property, competition law, legal regulation.